

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND NOBILIMEA ROMÂNESCĂ DIN COMITATUL MARAMUREȘ ÎN TIMPUL REGELUI MATIA CORVIN (1458-1490)

Epoca domniei lui Matia Corvin¹ reprezintă o perioadă de afirmare a nobilimii românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș în structurile instituționale și în campaniile militare organizate de puterea centrală. Această nobilime trece printr-o serie de transformări profunde, de integrare în sistemul politic al regatului ungar, dar și de adaptare a instituțiilor specifice românești la noile realități politice, sociale, culturale și economice. Nobilii maramureșeni s-au remarcat, în perioada de tulburări de la urcarea pe tron a regelui, în campaniile din Balcani și din Moldova (1467), iar unii dintre ei s-au bucurat de o atenție specială din partea suveranului, fiind protejați și răsplătiți pentru serviciile prestate. Activitatea familiilor potentăților locali poate fi identificată la nivelul documentelor vremii, care permit cunoașterea evoluțiilor locale și a diverselor aspecte din viața lor. Sursele disponibile ajută la evidențierea unor caracteristici interesante și reprezentative din viața elitei maramureșene, care își așteaptă încă deplina restituire istoriografică.

În urma consultării tuturor volumelor din *Bibliografia istorică a României* și a *Anuarului istoriografic românesc*², am observat că au fost întreprinse numeroase cercetări asupra evoluției nobilimii românești din Banat și Hunedoara-Hațeg în secolul al XV-lea³ și relativ puține despre structurile nobilimii din Maramureș în aceeași epocă. În special secolele XV-XVI au fost prea puțin cercetate și interpretate, în ceea ce privește elitele locale. Situația comunităților nobiliare din Maramureș a fost abordată tangențial atunci când s-a dorit evidențierea unor caracteristici generale ale nobilimii românești. Sunt de acord cu Livia Ardelean, când afirmă că

¹ În privința numelui, Matia (forma corectă) și nu Matei, vezi Ioan-Aurel Pop, *Numele din familia regelui Matia Corvin – de la izvoarele de epocă la istoriografia contemporană*, în *Studii și materiale de istorie medie*, XXVI, 2008, p. 111-138.

² Doru Radosav, Lucia Turc, coord., *Anuarul Istoriografic al României: bibliografie selectivă*, I-II, Cluj-Napoca, Argonaut, 2011.

³ Vezi în acest sens sintezele, studiile și articolele publicate de Dumitru Țeicu, Costin Feneșan, Ligia Boldea, Viorel Achim, Radu Popa, Adrian Andrei Rusu, Ioan-Aurel Pop, Ioan Drăgan, Livia Magina și Cosmin-Popa Gorjanu.

„istoriografia română nu a epuizat încă subiectele legate de evoluția nobilimii maramureșene de-a lungul timpului, tipologia, relațiile interne din cadrul acestei păтури sociale deosebite, problemele legate de împletirea dreptului românesc cutumiar și legislația de tip apusean[...]”⁴. Stadiul actual al cercetării trebuie lărgit și aprofundat, pentru a înțelege mai bine evoluția instituțiilor, ocuparea unor funcții la nivel local, relațiile maramureșenilor cu regii Ungariei, proprietățile acestora etc.

Au fost publicate câteva studii de caz, în special despre genealogia familiilor locale și despre activitatea militară a nobilimii⁵, însă lipsește o analiză de ansamblu și de detaliu, care să surprindă funcționarea instituțiilor și diverse alte aspecte ale vieții elitelor maramureșene. Ioan Drăgan evidențiază multiple aspecte din evoluția nobilimii locale și identifică exemple ilustrative pentru realitățile din comitat, însă abordează subiectul de multe ori pentru a argumenta anumite ipoteze privind în general parcursul nobilimii românești din Transilvania și regiunile limitrofe⁶. Analizele sale nu aprofundează problematica și nu surprind în detaliu activitatea diversă a acestei păтури sociale. Un subcapitol este rezervat nobilimii maramureșene⁷, însă doar în ce privește prezența ei în organismele instituționale ale regatului ungar. Alexandru Filipașcu de Dolha și Petrova (1902-1952) și mai târziu, descendentul său cu același nume (în colaborare cu Livia Piso-Filipașcu și Ioan-Aurel Pop) prezintă informații valoroase⁸, însă nu întreprinde o analiză temeinică a realităților locale. *Istoria Maramureșului* cuprinde numeroase mențiuni despre activitatea familiilor maramureșene, în special cele legate de instituții, conflicte locale și participarea militară. În *Patronime maramureșene*,

⁴ Livia Adelean, *Contribuții la studiul nobililor maramureșeni*, în Ioan Bolovan, Ovidiu Ghitta, coord., *Istoria ca datorie*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2015, p. 471.

⁵ Ioan-Aurel Pop, *Genealogii maramureșene medievale. Exemplul familiei Gorzo (Gurzău) de leud*, în V. Luga de Săliște, coord., *Maramureș, vatră de istorie milenară*, VII [Volum omagial: 15 ani de activitate a Societății Culturale Pro Maramureș], Cluj-Napoca, Dragoș Vodă, 2011, p. 85-101. În afară de studiul istoricului Ioan-Aurel Pop, restul materialelor publicate nu conțin analize de profunzime ale realităților locale.

⁶ Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania în anii 1440-1514*, București, Editura Enciclopedică, 2000.

⁷ *Ibidem*, p. 345-348.

⁸ Alexandru Filipașcu de Dolha și Petrova, *Istoria Maramureșului*, Baia Mare, Gutinul, 1997 [reproducere], Alexandru Filipașcu et al., *Patronime maramureșene. Genealogia familiei de Dolha și Petrova: nobili urmași ai Dacilor Liberi*, București, Albatros, 2003 și A. Filipașcu, *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, Cluj-Napoca, Dacia, 2006.

autorul reconstituie arborele genealogic al nobililor de Dolha și de Petrova și evidențiază funcțiile ocupate de ei, dar nu întreprinde o analiză a evoluției lor social-economice și nu o plasează în contextul epocii. Radu Popa relevă câteva aspecte importante din viața elitei românești din secolul al XV-lea⁹, dar nu aprofundează analiza. Ioan-Radu Seica, în lucrarea sa de doctorat¹⁰ abordează unele aspecte din participarea militară a nobilimii locale și în ce privește puterea lor funciară, dar nu interpretează documente inedite și nu analizează în ansamblu evoluția familiilor maramureșene.

Pentru a umple golurile din istoriografia autohtonă și pentru a continua interpretările de până acum, scopurile acestei cercetări sunt următoarele: identificarea celor mai importante familii nobiliare maramureșene, funcțiile ocupate de ele, stabilirea mărimii proprietăților funciare, participarea militară la campaniile regelui Matia Corvin, privilegiile primite de la suveran, evoluția instituțiilor legate de viața elitelor, frecvența folosirii etnonimului „român” și caracteristicile generale ale acestei nobilimi. În plus, o scurtă comparație cu trăsăturile generale ale elitei românești din Banat și Hunedoara-Hațeg va evidenția elementele care particularizează structurile din Maramureș și va ajuta la o mai bună înțelegere a realităților din această regiune. Un alt scop al studiului este de a verifica afirmațiile istoricilor de până acum și de a le nuanța sau infirma, acolo unde este nevoie.

De ce am ales perioada domniei lui Matia Corvin? Deoarece este epoca afirmării nobilimii românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, în continuarea evoluțiilor din timpul lui Ioan de Hunedoara, iar instituțiile locale trec printr-o perioadă de transformări. Este perioada în care se termină procesul de recunoaștere a nobilității cnezilor români și așevirea celor care nu au fost recunoscuți ca nobili. Studiul de față urmează a fi extins spre prima jumătate a secolului al XV-lea și spre secolul al XVI-lea, alte epoci din viața nobilimii maramureșene care nu au fost analizate în detaliu de către istoricii români.

Metodologia cercetării este adaptată la nevoile unei înțelegeri mai bune a realităților locale. Am folosit *metoda cantitativă* pentru a stabili în ce

⁹ Radu Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Ed. a II-a, București, Editura Enciclopedică, 1997.

¹⁰ Ioan-Radu Seica, *Rolul militar al românilor din Transilvania și Ungaria: secolele XIV-XVI*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2008.

măsură nobilii maramureșeni au ocupat funcții la nivelul instituțiilor locale, pentru a inventaria proprietățile deținute, frecvența folosirii etnonimului „român”, menționarea instituției cnezatului, a cnezilor și a titlului onorific de voievod. *Metoda inductivă* a servit pentru a evidenția caracteristicile generale ale grupului social amintit, pornind de la diversele exemple de familii nobiliare. Pentru a releva mai clar trăsăturile specifice elitei maramureșene, am folosit *metoda comparativă*, de analogie cu caracteristicile fundamentale ale nobilimii românești din Banat și Hunedoara-Hațeg. Anexele lucrării¹¹ cuprind mențiunile despre personajele care au ocupat funcții la nivelul comitatului, ilustrative pentru înțelegerea activității nobililor maramureșeni și a importanței lor în cadrul comunității locale. În plus, anexele conțin liste cu mențiunile despre cnezatele, cnezii și titlurile onorifice de voievozi, informații importante care relevă supraviețuirea instituțiilor românești în această perioadă. De asemenea, interesează în ce măsură acești nobili au fost recunoscuți ca români de către autorități și în ce măsură a existat o identitate culturală românească, specifică secolului al XV-lea. Listele elaborate până acum de istoricii români sunt completate cu informații noi. Am întreprins cercetări referitoare la întreg secol XV cu scopul de a vedea dacă apar unele modificări în perioada domniei lui Matia Corvin. Studiul de față nu este menit a fi unul exhaustiv, ci de evidențiere a caracteristicilor generale ale nobilimii locale și de trasare a unor direcții noi pentru cercetările viitoare.

¹¹ Listele au fost preluate din Filipașcu *et al.*, *Patronime maramureșene*, p. 48-49, 51, 53, 81,-82, 85, 88, 91, 116; A. Filipașcu, *Enciclopedia familiilor*, p. 121, 125, 132, 152, 154, 172, 174, 184, 193-194, 212, 217-218, 223, 248, 252, 261, 274, 276-277, 279, 289, 315, 327, 330, 338, 362, 375, 395, 404, 433, 465, 476, 508, 519, 528-529, 553, 560, 570, 590, 607, 617, 628-629; I. Drăgan, *Nobili români în viața instituțională a Transilvaniei și Ungariei până la 1526*, în Camil Mureșanu, Nicolae Edroiu, coord., *Studii istorice: omagiu profesorului Camil Mureșanu la împlinirea vârstei de 70 de ani*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998, p. 102, 108-110; Pál Joódy, *Cercetarea calității de nobil în comitatul Maramureș*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2003, p. 36-37, 47, 51, 58-59, 73, 97, 109, 123, 126-127, 133, 151, 169, 172, 179, 182, 196, 203, 205, 210; Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, Cluj-Napoca, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2009, p. 478, 485, 496, 505, 515, 550, 566, 570, 578, 581-582, 593, 621, 637, 659, 663, 685, 690, 695, 704, 707, 713, 716, 718, 729, 732, 734, 740-741, 743, 749, 755, 757, 761, 763, 766, 769, 775, 783, 795, 797, 802, 812, 819-820, 822, 825, 834, 839, 843; Ioan-Aurel Pop, coord., *Diplome maramureșene din secolele XVI-XVIII, provenite din colecția lui Ioan Mihalyi de Apșa*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2012, p. 348, 363.

Ca bază am folosit documentele publicate de Ioan Mihalyi de Apșa¹² și alte câteva din volumul publicat 2012¹³, provenite din colecția aceluiași cărturar. Numărul lor este destul de mare și reflectă într-o oarecare măsură viața nobililor locali. De asemenea, am folosit volumul din 2003 al lui Pál Joódy, în care am găsit informații despre funcțiile ocupate la nivel local și despre posesiunile familiilor¹⁴.

În secolul al XIII-lea și în mare parte a celui următor, elita românească din Transilvania și regiunile limitrofe s-a bucurat de drepturi politice și privilegii globale. Contestarea apartenenței sale juridice la nobilimea regatului a început odată cu a doua jumătate a secolului al XIV-lea, în condițiile în care confesiunea greacă și lipsa actului scris au stat în calea recunoașterii acestui statut. Odată cu dinastia de Anjou, regalitatea ungară a impus noi transformări instituționale și noi practici juridice. Ludovic de Anjou (1342-1382) a încercat să impună condiția apartenenței la catolicism pentru recunoașterea nobilității în districtul Caransebeș¹⁵ și să condiționeze de stăpânirea unei posesiuni¹⁶ de deținerea unui document primit de la regii Ungariei. Însă mulți cnezi au continuat să stăpânească sate și părți de sate până în secolul al XV-lea, fără a avea acte oficiale primite de la rege¹⁷. Au existat în perioada următoare nobili români catolici, dar se pare că marea majoritate a rămas de confesiune răsăriteană, în special cea mică și mijlocie¹⁸. Cutumele locale românești (*lex Olachorum*, *ius valachicum*) au interferat adesea cu legile regatului, iar de multe ori tradițiile vechi au reușit să supraviețuiască. Probabil că cel mai reprezentativ exemplu pentru această

¹² Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*.

¹³ Pop, *Diplome maramureșene*, p. 348, 363.

¹⁴ Joódy, *Cercetarea calității*, p. 47, 73, 97, 126, 133, 151, 169, 196.

¹⁵ Ioan-Aurel Pop, *Un privilegiu regal solemn de la 1366 și implicațiile sale*, în *Mediaevalia Transilvanica*, I, 1-2, 1997, p. 79-80.

¹⁶ Evit folosirea termenului de „stăpânire feudală”, deoarece nu consider că se aplică la realitățile din Ungaria medievală. Relațiile sociale, de putere și sistemul de stăpânire a pământului erau diferite de cele din Occident. În acest sens, Susan Reynolds, *Fiefs and Vassals: The Medieval Evidence Reinterpreted*, Oxford University Press, 1994; Cosmin-Popa Gorjanu, *Feudalism românesc?*, în *Mediaevalia Transilvanica*, VII-VIII, 1-2, 2003-2004, p. 39-51.

¹⁷ Ioan-Aurel Pop, *Elita românească din Transilvania în secolele XIII-XIV (origine, statut, evoluție)*, în Marius Diaconescu, coord., *Nobilimea românească din Transilvania*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 1997, p. 45-48.

¹⁸ Pop, *Un privilegiu regal solemn*, p. 82-83.

stare de lucruri este persistența cnezilor posesori liberi până la mijlocul secolului al XV-lea, dar exemplele ar putea continua. Catolicismul nu a fost impus tuturor nobililor din regat, fapt care este dovedit și în Maramureș, unde aproape toți erau de rit răsăritean¹⁹. Doar cei care au ajuns în funcții înalte și cei care s-au înrudit cu familii maghiare importante s-au convertit.

Ioan Drăgan a explicat foarte bine conceptul de *nobilime românească*, care nu era recunoscută juridic în regatul Ungariei, dar care transpare în unele documente, prin sintagma *nobiles valachi*. De drept, exista o singură nobilime la nivel oficial, cu libertăți, privilegii și obligații specifice²⁰. Dar instituțiile românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș au coexistat multă vreme cu instituțiile oficiale, adaptându-se în mare parte cerințelor puterii centrale și supraviețuind uneori în formele tradiționale. S-a petrecut un fenomen complex, bine argumentat de Ioan Drăgan: cnezii au fost recunoscuți ca nobili, prin așa-numitul proces de *recunoaștere a nobilității*. Prin măsurile luate de rege erau recunoscute drepturile lor de posesiune. Aceștia erau astfel asimilați în cadrul nobilimii regatului și se bucurau de aceleași drepturi și obligații ca și ceilalți nobili. Proprietatea nobiliară românească provine direct din proprietatea cnezială. Stăpânirea românească asupra pământului era devălmașă, continuând în această formă și după confirmarea statutului nobiliar²¹. Inclusiv în Maramureș, dreptul cnezial a fost asimilat cu cel nobiliar²². Se observă, în secolele XIV-XV, cum regalitatea a încercat să uniformizeze realitățile locale în funcție de sistemul politic și social al regatului. Însă consider că nu a existat, cel puțin în secolul al XV-lea, o rivalitate româno-maghiară oficializată la vârful puterii, așa cum au afirmat unii istorici români²³. Nobilii intrau în conflict din cauza pământurilor, a funcțiilor și a influenței politice, rareori pe criterii etnice.

¹⁹ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 180-181.

²⁰ *Ibidem*, p. 106-111.

²¹ *Ibidem*, p. 134.

²² *Ibidem*, p. 117-119, 124-125.

²³ I. Drăgan, de exemplu, vorbea despre o presiune puternică „în scop de anihilare sau asimilare” (Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 259). Cercetările mele de până acum indică faptul că nu au existat conflicte majore între stăpânii de pământ români și unguri, secolul al XV-lea fiind mai mult unul de colaborare și de coexistență pașnică. Antagonismele probabil că provin mai mult din cauza mentalităților specifice categoriei sociale a nobilimii, dornică să adune proprietăți și funcții. Nobilii români mai puțin influenți la curte și pe plan local și cu

Cadrul politic, social și economic al regatului din secolul al XV-lea era favorabil unei afirmări a nobilimii românești, inclusiv a celui din Maramureș, în funcțiile administrative și în campaniile militare organizate de regii Ungariei. Nobilimea românească, provenind din cnezii a căror nobilitate a fost recunoscută de rege, au început să se implice în viața politică, socială și militară a regatului în timpul lui Sigismund de Luxemburg (1387-1437). Odată cu numirea lui Ioan de Hunedoara guvernator (1446), elita românească devine mai activă la nivelul instituțiilor oficiale și se remarcă îndeosebi în campaniile militare purtate împotriva turcilor. În primii ani ai domniei sale, Matia Corvin a fost nevoit să înfrunte numeroase comploturi ale baronilor unguri și a avut nevoie de susținerea elitelor românești din Transilvania, Maramureș și ținuturile limitrofe. Acesta a dus o politică de reînnoire a corpului baronilor și a susținut ridicarea în funcții a nobililor care l-au slujit cu credință și și-au dovedit calitățile²⁴. Potențații români s-au bucurat și ei de această politică a puterii centrale, cu atât mai mult cu cât numeroase familii îl slujiseră anterior pe Ioan de Hunedoara și se formase o relație strânsă cu familia Hunedoreștilor. Suveranul s-a sprijinit mult pe puterea nobilimii mijlocii și a celei mici atunci când a întărit autoritatea puterii centrale, în detrimentul influenței magnaților și baronilor. Prin diverse privilegii și dării, regele a atras de partea sa sprijinul a numeroși nobili români din Ungaria. Recunoașterile libertăților și a instituțiilor locale românești nu au fost globale, ci individuale sau zonale. Prin astfel de măsuri, Matia Corvin a câștigat susținerea unui număr mare de familii românești²⁵. A organizat campanii antiotomane de anvergură doar în primii ani ai domniei, după care a întărit sistemul de fortificații de la frontiera de sud a regatului și a preferat să adopte o strategie defensivă. Matia voia să asigure securitatea granițelor cu Imperiul Otoman, echilibrul de forțe din această zonă și a fost mult mai interesat de războaiele cu Boemia, Habsburgii și Polonia²⁶. Acești factori au dus după 1465 la o participare mai scăzută a nobilimii românești din Ungaria la luptele cu

domenii mai restrânse ajungeau adesea să se opună magnaților și celor care nutreau ambiții de consolidare a domeniilor funciare.

²⁴ *Ibidem*, p. 84.

²⁵ Ioan-Aurel Pop, *Privilegii obținute de români în epoca domniei lui Matia Corvinul*, în *Revista Istorică*, II, 11-12, 1991, p. 670-671.

²⁶ Ileana Căzan, *Matia Corvin, asigurarea frontierei dunărene și armistițiul turco-ungar din 1468*, în *Revista Istorică*, III, 7-8, 1992, p. 769.

turcii. Ioan Drăgan a stabilit două perioade în ce privește atitudinea puterii centrale față de elita românească. Prima perioadă (1440-1465) se distinge prin numărul mare de danii și privilegii, în contextul organizării unor ample campanii antiotomane și probabil al schimbărilor dese de la nivelul instituțiilor centrale. În a doua perioadă (1465-1514) nu au mai avut loc expediții militare de anvergură, iar apărarea regatului a ajuns în mâinile armatei formate din mercenari²⁷. Vom încerca, pe baza documentelor disponibile, să verificăm dacă această periodizare se aplică și la nobilii români din Maramureș.

Comitele era reprezentantul puterii centrale, era numit de rege, ocupa funcția de cămăraș al salinelor maramureșene și rezida în cetatea Hust²⁸. Erau numiți unul sau doi vicecomiți de către comite, dintre familiarii lui. Vicecomiții erau castelani la Hust și la Ronișoara. Spre deosebire de Transilvania, unde activau doi juzi ai nobililor, în Maramureș și în comitatele vestice existau patru juzi²⁹. Aceștia erau reprezentanți ai elitei locale și făceau parte din familiile cele mai importante din comitat, executând sentințele și poruncile legate de proprietate³⁰. Cei patru juzi ai nobililor erau însoțiți de patru, șase, opt sau doisprezece asesori jurați, arbitri (*virii probi*) în cazurile juridice³¹. Oamenii regelui (*homines regii*) reprezentau pe suveran în pricinile juridice locale. Rolul de instanță de apel în Maramureș era îndeplinit de tezaurar și de căpitanul suprem al părților de sus ale regatului, care administra și orașele miniere și salinile și îi conducea pe maramureșeni în caz de război³². Funcția a fost ocupată multă vreme de membrii familiei Zápolya.

Scaunul de judecată era prezidat de către comite și de către vicecomiți. În componența sa mai intrau cei patru juzi ai nobililor, asesorii jurați, omul regelui și notarul. Pricinile importante erau judecate în adunarea generală a nobililor comitatului, la porunca regelui³³. Adunarea nobililor

²⁷ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 270.

²⁸ *Ibidem*, p. 237.

²⁹ Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, coord., *Istoria Transilvaniei*, I, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2009, p. 240.

³⁰ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 237.

³¹ *Ibidem*, p. 168.

³² *Ibidem*, p. 161.

³³ *Ibidem*, p. 165. Autorul precizează: „cvasitotalitatea nobilimii și a organelor reprezentative o formau românii și că judecata se făcea în românește [...]”, însă vom demonstra mai jos că o

(*congregatio generalis*) se întrunea regulat la Sighet, de obicei marțea, de două ori pe an, și alegea dregătorii locali³⁴.

Nobilimea din Maramureș era, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, aproape în întregime românească. Între excepții au fost familia Kun de Rozsály, care a venit în această regiune la sfârșitul veacului al XIV-lea³⁵ sau doi mici nobili ridicați dintre oaspeții regali (orașeanul Ioan Monetarul din Baia Mare și plebanul din Hust). Marea parte a comitatului era locuită de români, ungurii stabilindu-se doar în cele cinci târguri de coroană situate de-a lungul Tisei (Sighet, Hust, Teceu, Visc și Câmpulung la Tisa), proprietăți ale Coroanei, și în unele sate din jurul acestor așezări. Rutenii au fost colonizați ca iobagi, de obicei, pe posesiunile situate pe văile înalte ale afluenților Tisei, începând cu secolul al XIV-lea. Un mare proprietar în comitat a fost Elisabeta Szilágyi³⁶, mama regelui, al cărei rol pe plan local a fost prea puțin semnalat până acum. Conform unei tradiții vechi, reginele Ungariei primeau posesiuni în această regiune. Către sfârșitul domniei lui Matia Corvin, cămara de sare a Maramureșului a ajuns în proprietatea reginei Beatrice de Aragon. Cea din urmă s-a implicat în administrația cămării și a intrat în relații cu nobilimea locală, care avea obligații față de cămara de sare. Veniturile comitatului aparțineau în întregime reginei³⁷. Beatrice de Aragon deținea cetatea Hust și minele de sare de la Hust, Sighet și Coștiui, care aparțineau cămării de sare a Maramureșului. Bernardino Monelli din Crema, menționat în calitate de *comes camerae* al cămării de sare a Maramureșului în 1493, a fost numit de regină³⁸. Puterea centrală era interesată de comitatul Maramureșului datorită minelor de sare, care aduceau venituri importante și a căror bună funcționare trebuia asigurată.

parte a acestor reprezentanți nu erau români. Autorul nu argumentează, prin apel la documente, de unde știe că judecata se făcea în românește.

³⁴ *Ibidem*, p. 345.

³⁵ Familia Kun de Rozsály a primit patru sate lângă Hust: Crăiniceni, Dăniliești, Ocna Hust și Săclânța. Vezi Popa, *Țara Maramureșului*, p. 181.

³⁶ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 619-620.

³⁷ M. Diaconescu, *Răscoala nobililor maramureșeni din 1492*, în *Nobilimea românească din Transilvania*, p. 186-188.

³⁸ Árpád Mikó, *Queen Beatrice of Aragon*, în *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458-1490, Exhibition Catalogue. Budapest History Museum: 19 March 2008 – 30 June 2008*, Budapesta, 2008, p. 264.

Pentru înțelegerea realităților locale trebuie menționat faptul că cea mai mare parte a familiilor maramureșene aparțineau categoriei micii nobilimi³⁹. De la plecarea familiei Drágfi la începutul veacului al XV-lea, nu s-au mai constituit în Maramureș mari proprietăți funciare. Satele din această regiune erau, la începutul secolului al XV-lea, în general mici sau de mărime medie, specifice zonelor cu relief înalt⁴⁰. Venitul regal din comitat, așa-numitul cens regal, era asigurat de locuitorii de pe posesiunile nobiliare și din târgurile privilegiate. Această sursă de venit din Maramureș aducea regalității, în anul 1494, abia 1718 florini, față de 5604 florini în cazul Hunedoarei și 2756 florini din Solnocul Interior. Numărul mare al nobililor din această regiune, raportat la cifra de mai sus, indică o stare materială precară a celor mai mulți dintre nobilii români maramureșeni⁴¹. Comitatul avea un excedent demografic, în raport cu resursele existente, realitate dovedită de migrația unor nobili către comitatele vecine⁴².

O mare parte a documentelor care s-au păstrat cuprind acțiuni juridice în care a fost implicată familia de Dolha, cea mai bogată familie nobiliară românească din Maramureș în timpul regelui Matia Corvin. Ambrozie de Dolha deținea circa 28 de moșii în acest comitat, în Bereg și în Ugocea, acumulate de familie în perioada scursă de la stabilirea la Dolha (1370)⁴³. Este menționat ca ales (*egregius*) în 1463, referință care indică un statut social important, câștigat în urma ocupării postului de vicecomite în 1442. Avea familiari nobili, precum Simion de Bocicoi, și un preot de curte, pe nume Bricciu. Tatăl său și el însuși erau catolici și se bucurau de favorurile regelui Matia. Ultimul aspect se va răsfrânge și asupra carierei lui Petru de Dolha, care va ocupa după 1490 funcții importante și își va lărgi domeniile. Un alt membru al familiei, Nicolae de Dolha, va ajunge la curtea regală (1500). Familia de Iloșva stăpânea Iloșva Mare, Maxinești sau Maxineni, Iloșva Mică, Ilonța, Vad, Certezul Românesc, Câmpia Iloșvei și Patru Izvoare. Ladislau Crăciun de Iloșva a ajuns să dețină 19 posesiuni în comitatele Bereg și Maramureș în anul 1471⁴⁴. Depărtarea de frontiera cu Imperiul Otoman și de

³⁹ *Ibidem*, p. 188.

⁴⁰ Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, II, Cluj-Napoca, Dacia, 1979, p. 370.

⁴¹ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 150.

⁴² *Ibidem*, p. 333.

⁴³ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 145.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 297-299.

domeniile Habsburgilor, împreună cu caracteristicile locale, reprezintă factori care au făcut să se afirme în această perioadă puțini nobili maramureșeni cu domenii funciare importante. Lipsa unor domenii întinse a împiedicat ascensiunea acestor familii în funcțiile importante ale regatului, în timpul lui Matia Corvin. Conform documentelor editate până acum, doar cele două familii (de Dolha și de Iloșva) au avut posesiuni mai întinse. Majoritatea nobililor aveau posesiuni mici, iar relieful muntos al ținutului împiedica formarea unor domenii de mari dimensiuni.

Obligația principală a nobililor față de puterea centrală era participarea la campaniile militare. Toate regulamentele militare prevedeau participarea personală a lor⁴⁵. Respectarea acestei norme oficiale a dus la menționarea unor nobili maramureșeni în expedițiile regelui Matia Corvin și la dobândirea unor privilegii din partea lui. Maramureșul se afla la granița de nord-est a regatului, departe de frontiera cu Imperiul Otoman, care punea cel mai mult la încercare potențialul militar al Ungariei. Cea mai mare parte a nobililor români care au luat parte la luptele cu turcii au fost cei din Banat și Hunedoara-Hațeg, dar au existat și unii nobili din Maramureș. Această regiune era mai puțin expusă pericolelor din afară. Din această cauză, în perioada 1458-1490, sunt atestate doar circa 35 de participări militare ale nobililor maramureșeni. Nobilii locali nu au fost nevoiți să participe des la expediții militare, decât în cazul când erau chemați de rege sau făceau parte din banderile unor mari nobili. De asemenea, armata profesionistă, formată din mercenari (*armata neagră*⁴⁶), a luat în parte locul acestei pătri sociale la expedițiile organizate de suveran.

Familiile maramureșene s-au remarcat în campaniile din Balcani ale lui Ioan de Hunedoara, unde l-au slujit cu credință pe guvernator. Participarea militară a nobililor locali crește odată cu această perioadă. Bunele relații cu Hunedoreștii au continuat și după 1458, când Matia Corvin a avut nevoie de sprijinul militar al unor elite din cadrul comitatului. Chiar de la începutul domniei, Matia s-a bucurat de susținerea unor nobili maramureșeni (Mihail Tatul de Ialova, Simion de Cuhea, Gheorghe Peterman de Șieu) în timpul

⁴⁵ *Ibidem*, p. 152.

⁴⁶ Filipașcu de Dolha și Petrova, *Istoria Maramureșului*, p. 66, afirmă că nobilii maramureșeni au făcut parte din această *armată neagră*, însă nu oferă astfel de exemple. În cercetările de până acum nu am identificat acest aspect.

alegerii sale ca rege al Ungariei. În campania din Serbia din toamna anului 1458, obțin acte de stăpânire Șandru, fiul lui Crăciun de Apșa de Mijloc, și frații săi. Matia Corvin a apărat drepturile bătrânului ostaș Petru Gherheș de Sarasău. Într-un document din 1460 sunt amintite recentele eforturi și cheltuieli de război ale nobilului maramureșean. Aceste acțiuni pot fi legate de campania din Serbia (1458) sau de bătălia de la Belgrad (1456)⁴⁷.

Alesul⁴⁸ Ambrozie de Dolha era răsplătit cu o danie în 1463 pentru serviciile aduse „în parte împotriva turcilor, dușmanii numelui de creștin, în parte împotriva altor rivali care pustiau țara noastră [...]”⁴⁹. Probabil că ultima referire amintește de o incursiune a moldovenilor în Maramureș. Documentul conține laude la adresa lui Ambrozie de Dolha, care l-a slujit cu credință pe rege. Aceste cuvinte dovedesc prețuirea de care se bucura nobilul în ochii suveranului. Faptul este confirmat și de alte danii și privilegii primite de la Matia Corvin⁵⁰.

O contribuție militară semnificativă a elitei maramureșene este consemnată în bătălia de la Baia (1467), când Corui de Oncești (amintit ca familiar al regelui), Ambrozie de Dolha, Ioan și Iuga de Vișeu, Mihail de Petrova, Mihai Nan de Slatina, Petru Leucă de Vad, Ioan Micle de Șugatag, Petru de Berbești, Simion Pop de Uglea, Lupșa de Berbești, Șteț de Ferești și Gheorghe Oancea de Oncești și-au dovedit loialitatea față de suveran⁵¹. Matia îi ridică la rangul de liber-baroni și îi scoate de sub autoritatea comitatului, putând fi judecați doar de rege, de palatin sau de judele Curții⁵². Gheorghe și Vasile, fiii lui Mihail Bogdan din Petrova, au căzut în această bătălie⁵³. Alexandru Filipașcu afirmă că nobilii maramureșeni l-au salvat pe rege și au făcut zid în jurul lui în timpul luptei. Însă documentul din 1469 nu

⁴⁷ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 608.

⁴⁸ Pentru explicarea acestei categorii nobiliare, legată de obicei de o funcție, vezi I. Drăgan, „Aleșii” nobilimii române din perioada 1440-1514, în *Mediævalia Transilvanica*, I, 1-2, 1997, p. 88-89.

⁴⁹ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 631.

⁵⁰ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 391.

⁵¹ *Ibidem*, p. 399-400.

⁵² Mihalyi de Apșa, *Diploma maramureșene*, p. 701-702.

⁵³ Filipașcu de Dolha și Petrova, *Istoria Maramureșului*, p. 67. Autorul afirmă, greșit, că în Maramureș au avut privilegiul de liber-baroni doar Ambrozie de Dolha și Bogdan din Petrova.

conține o astfel de relatare⁵⁴. Privilegiile primite de la rege dovedesc prețuirea de care se bucurau nobilii locali și relațiile bune cu acesta. După campania din Moldova, elita românească din Maramureș nu mai apare în documente ca luând parte la campaniile militare ale regelui, până în 1485, fapt care confirmă afirmația istoricului Ioan Drăgan, care susținea că, după 1463, nobilii români nu ar mai fi fost atât de activi în expedițiile organizate de regalitate, pe fondul creșterii importanței armatei de mercenari și a orientării campaniilor spre centrul Europei. Acești ani, în care nu sunt consemnate expediții militare la care au luat parte nobilii maramureșeni, coincid cu încercările de intruziune în comitat ale familiei Drágfi de Beltiug. Probabil că potențații locali nu s-au mai bucurat o vreme de protecția regală, iar marii nobili amintiți mai sus au încercat să se folosească de această situație.

Mai mulți nobili din Maramureș au primit acte de danie în urma cuceririi Vienei, în 1485: Șandru și Simon de Drăguești, preotul Laurențiu cu frații și fiii săi, Gheorghe luga de Talabor, Gostoia, Șușcă și Mihai de Săcel, Ioan Vlad de Săliște și alți nobili din Săcel. Mulți maramureșeni care au luptat în Austria au primit acte de danie de la rege⁵⁵. Numărul de aproximativ 35 de nobili locali care au luat parte la campaniile regelui Matia Corvin dovedește o participare relativ scăzută. Însă acest număr este mic în comparație⁵⁶ cu numeroșii nobili români bănățeni, hațegani și hunedoreni care au luptat cu turcii și l-au sprijinit pe suveran. Poziția geografică a Maramureșului și formarea armatei de mercenari explică acest număr relativ scăzut. Este ilustrativ faptul că expediția militară care a reclamat cea mai importantă participare maramureșeană a fost cea din Moldova.

Am identificat în documente o serie de privilegii de care s-au bucurat nobilii maramureșeni în intervalul cronologic amintit. Le voi aminti pe cele mai importante. Un caz reprezentativ pentru atitudinea lui Matia Corvin față de elita locală, care l-a servit cu credință în războaie, este cel din 1460, când Petru Gherheș de Sarasău a fost protejat de acțiunile unor nobili mai

⁵⁴ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 701: „[...] mai ales în părțile Moldovei, pe când ne străduiserăm să redobândim acele părți și într-o noapte avusesem o ciocnire cu Ștefan, voievodul Moldovei, Coroi însuși a luat parte și a luptat, ca un bărbat curajos, cu dușmanii pentru onoarea noastră printre alți slujitori credincioși ai noștri”.

⁵⁵ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 401.

⁵⁶ Seica, *Rolul militar al românilor*, creionează o statistică a contribuțiilor militare ale nobililor români din diferitele regiuni ale Ungariei.

puternici. Elita locului pare să se fi bucurat de o atenție specială din partea lui Emeric Zápolya, tezaurar și căpitan al părților de nord ale regatului. Acest fapt se observă dacă analizăm documentul din 1463, în care se menționează că Simon Bizău de Cuhea și Ladislau cel Mare de Săpânța au adus Coroana Sfântă în țară, după o perioadă în care se aflase la împăratul german⁵⁷. O astfel de onoare reflectă prețuirea de care se bucurau cei doi în ochii lui Zápolya și ai altor magnați ai regatului. Probabil că nu este o întâmplare că aceiași nobili vor fi numiți comiți ai Maramureșului în 1465, adică peste numai doi ani.

Pentru participarea lor la bătălia de la Baia, Coroi de Oncești, cu fiul său Ioan și alți nouă maramureșeni au fost scoși „[...] pe veci de sub judecata și orice putere și jurisdicție a comiților, vicecomiților și juzilor nobililor comitatului Maramureș”⁵⁸. Adică, li se acorda imunitate juridică, având dreptul de a dispune liber de jurisdicția asupra supușilor de pe moșiile lor. Scutirea arată că aceștia au intrat în atenția suveranului și îi câștigaseră încrederea. Familia de Dolha s-a aflat timp de trei generații la curtea regilor Ungariei⁵⁹. Ambrozie și Mihail Vaida de Dolha apar cu titlul de aleși în documente⁶⁰. Membrii familiei luaseră parte la campaniile guvernatorului și s-au bucurat de importante danii și privilegii din partea Hunedoreștilor. Acest lucru este confirmat și de documentul din 2 noiembrie 1467, prin care regele îl pune pe Ambrozie de Dolha sub protecția sa specială („[...] in nostram regiam receperimus protectionem et tutelam specialem”)⁶¹. Astfel nu era eludată legea, dar autoritățile erau obligate să fie atente la drepturile celui în cauză⁶². Un privilegiu rar întâlnit în epocă este cel primit de Ambrozie de Dolha în 1472, când a fost scutit de orice contribuție după bunurile și moșiile sale, precum și după locuitorii și iobagii de pe aceste pământuri⁶³. O altă măsură care reflectă atenția specială acordată de Matia Corvin acestui potentat local este permisiunea de a-și ridica o casă din piatră (*unam domum lapideam*)⁶⁴. Această măsură a fost luată la rugămintea lui Emeric Zápolya,

⁵⁷ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 646.

⁵⁸ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 170.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 358.

⁶⁰ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 643.

⁶¹ *Ibidem*, p. 676.

⁶² Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 169.

⁶³ *Ibidem*, p. 155.

⁶⁴ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 610.

care se pare că a fost în relații bune cu nobilul maramureșean și că s-a implicat mult în viața locală⁶⁵. Daniile și privilegiile amintite arată că regele s-a aflat în relații bune cu câțiva membri importanți ai familiilor din această regiune și că i-a răsplătit pentru meritele lor. Însă numărul mic de măsuri luate de Matia Corvin în acest sens atestă faptul că elita maramureșeană nu a reușit să se afirme în număr mare și nici să capete un statut social important. Doar Ambrozie și Mihail de Dolha și Mihail Tatul de Ialova apar în documente ca aleși (*egregii*).

Dimensiunile scăzute ale celor mai multe domenii și participarea nesemnificativă la campaniile suveranului nu au avantajat ascensiunea lor și nici nu au oferit prilejul unor relații mai strânse cu magnații perioadei, afară de cazul lui Simon Bizău de Cuhea, Ladislau cel Mare de Săpânța și Ambrozie de Dolha. Alți nobili care să beneficieze de relații bune cu marii nobili ai vremii nu cunoaștem, decât după 1490, când unii membri ai familiei de Dolha vor ajunge la Curtea regală. Privilegiile primite arată că regele a răsplătit serviciile celor care l-au slujit cu credință și că s-a aflat în raporturi bune cu câțiva dintre potențaii locali. Se observă inexistența unor danii importante, tocmai datorită caracteristicilor reliefului și domeniilor aproape în întregime de mici dimensiuni. Prin urmare, favorurile regelui s-au reflectat numai în privilegii, confirmări și danii mai mici.

O analiză a personajelor care au acces la funcții pe plan local relevă unele relații de putere și perpetuarea unor tradiții în aceleași familii. Oameni ai regelui (vezi ANEXA I) au fost, în cea mai mare parte, membri ai familiilor de Comlăuș, Ilișiu, Sarasău, Uglea, Bedeu, Bilca, Sarasău, Slatina, Ieud, Dragomirești, Giulești și Berbești. Acestea par să fi perpetuat, pe toată perioada secolului al XV-lea, tradiția ocupării funcției amintite. Uneori, apar doi membri ai aceleiași familii, în același an. Nu cred că poate fi vorba de o transmitere ereditară, ci de continuare a unor activități din tată în fiu. Unii dintre acești oameni ai regelui au ajuns juri ai nobililor, vicecomiți sau comiți, ocuparea unor funcții facilitându-le ascensiunea pe scara socială. Dintre comiți (vezi ANEXA II), aproape toți sunt din afara Maramureșului. Doar trei dintre ei (Simion Bizău de Cuhea, Ladislau Mare de Săpânța și Petru de Desești) au fost numiți comiți în timpul domniei lui Matia Corvin, fapt explicat

⁶⁵ *Ibidem*, p. 610. Din porunca lui Zápolya, Ambrozie de Dolha primește posesiunea Moisei în 1465, vezi Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 663.

de lipsa unui statut social important al aproape întregii nobilimi maramureșene. Mare parte dintre cei numiți în această funcție sunt nobili unguri, dar sunt și câțiva români. Implicarea reginei Beatrice de Aragon în comunitatea locală se observă și în numirea unui comite de origine italiană. Vicecomiții (vezi ANEXA III) sunt în cea mai mare parte de origine locală, pe întreg cuprinsul secolului al XV-lea. Analiza poate fi extinsă înspre identificarea complexelor relații de familiaritate ale acestor vicevoievozi cu cei numiți de rege. Dintre juzii nobililor (vezi ANEXA IV) din perioada lui Matia Corvin, toți sunt nobili ai locului și se observă faptul că sunt, aproape în întregime, din aceleași familii care au fost oameni ai regelui. Experiența în cazurile juridice i-a ajutat cu siguranță să ajungă în aceste două posturi.

Pe de altă parte, se observă supraviețuirea unor instituții românești. Cnezatele (vezi ANEXA V) sunt amintite în documente de 20 de ori în secolul al XV-lea, fapt care atestă adaptarea lor la evoluțiile din cadrul regatului. Cnezatele la care se face referire sunt domenii nobiliare românești, condiționate de anumite obligații⁶⁶. Nobilitatea era recunoscută conform dreptului cnezial. Radu Popa afirmă că în prima jumătate a secolului al XV-lea s-au înmulțit întăririle regale cu drept cnezial și că la mijlocul aceluiași veac a existat o dispută între dreptul cnezial și cel nobiliar⁶⁷. Numărul mare de mențiuni identificate confirmă prima dintre aceste afirmații.

Ioan Drăgan susține că la mijlocul secolului al XV-lea are loc dispariția cneazului posesor liber în Transilvania și celelalte regiuni locuite de elita românească. Proprietarii români vor fi amintiți ulterior ca nobili, cnezii fiind acei fruntași români aflați în diferite grade de dependență⁶⁸. Această afirmație se aplică și la cazul Maramureșului, în lumina documentelor analizate și disponibile până acum (vezi ANEXA VI). Ultimul cneaz posesor liber este amintit în 1454 (Simon de Cuhea) și se bucură de drepturile de proprietate specifice unui nobil. Radu Popa semnalează faptul că, în jurul anului 1400, toți cnezii devin nobili și sunt recunoscuți ca atare cu drepturi cneziale. Mențiunile puține se explică prin faptul că prima jumătate a secolului al XV-lea a fost epoca în care s-a încheiat procesul de recunoaștere a nobilității cnezilor români.

⁶⁶ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 219-227.

⁶⁷ Popa, *Țara Maramureșului*, p. 170, 175.

⁶⁸ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 222-226.

Titlul de voievozi (vezi ANEXA VII) se perpetuează doar onorific în acele familii care deținuseră această funcție în secolul al XIV-lea. Acesta poate fi văzut ca o altă reminiscență a tradițiilor locale românești, care s-au păstrat doar la nivel simbolic în secolul al XV-lea. Tradiția a fost atât de puternică, încât până și în secolul al XVI-lea sunt amintiți voievozi pe domeniul familiei Rozsály⁶⁹.

Sunt rare referirile la etnia română a nobililor maramureșeni (vezi ANEXA VIII), dar ele există. Apare doar o singură dată sintagma *nobiles valachi*, în anul 1469. În documentele oficiale, doar uneori se nota etnia persoanelor implicate în acțiunile juridice. Putem să numim această elită locală *nobilime românească*, conform conceptului stabilit de Ioan Drăgan, din mai multe motive. În secolele în care s-a aflat integrat în regatul Ungariei, Maramureșul, la fel ca Transilvania și celelalte ținuturi locuite de români, s-a caracterizat printr-o identitate culturală proprie. Familiile nobiliare locale par să fi avut o cultură comună, o tradiție proprie, care le-a diferențiat de restul nobilimii din regat. Familiile amintite în secolul al XV-lea sunt în întregime urmașele cnezilor din secolul al XIV-lea, care apar adesea cu etnonimul *român*. Este puțin probabil să-și fi pierdut caracterul românesc în câteva decenii. Caracterul preponderent mic nobiliar a favorizat păstrarea confesiunii răsăritene (un caz aparte este familia Dolha) și a obiceiurilor românești, care au reușit să supraviețuiască, într-o formă adaptată, în întreg secolul al XV-lea. Maramureșenii nu se pierd în această perioadă în marea aristocrație și nu acced în funcții importante, decât la nivelul comitatului. Acești factori au contribuit la menținerea caracteristicilor românești ale nobilimii locale.

În urma consultării documentelor din epocă, am observat că au existat în Maramureș numeroase obiceiuri juridice specifice sistemului oficial al regatului. Era prezent homagiul⁷⁰ și exista instituția avocatului (*procurator*)⁷¹. Câteva documente atestă și obiceiul pătrimii filiale⁷², adică prefacerea în moștenitor real (*in verum haeredem*) și în urmaș masculin a fetei⁷³. Nobilii

⁶⁹ Popa, *Țara Maramureșului*, p. 192.

⁷⁰ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 157-158.

⁷¹ *Ibidem*, p. 167.

⁷² Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 469.

⁷³ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 206; Joódy, *Cercetarea calității*, p. 202.

care aveau nevoie de bani recurgeau la zălogiri de posesiuni⁷⁴. Aceste obiceiuri arată că în regiune s-au impus în mare parte cutumele și legile regatului, deși o parte din instituțiile românești au reușit să se adapteze. Realitățile locale amintite mai sus relevă o îmbinare complexă a instituțiilor oficiale cu tradițiile vechi și solide ale comunităților românești din Maramureș.

În urma analizelor întreprinse, putem evidenția caracteristicile generale ale nobilimii maramureșene în secolul al XV-lea. Cele mai importante familii, din punctul de vedere al puterii financiare, au fost cele de Dolha și de Iloșva. Ambrozie și Mihail de Dolha, Dumitru de Petrova și Mihail Tatul de Ialova sunt singurii care apar în documente ca aleși (*egregii*). Fără îndoială, cel mai activ în comitat și cel care s-a bucurat de cele mai însemnate privilegii a fost Ambrozie de Dolha. Un statut social important au ocupat și Simon Bizău de Cuhea și Ladislau Mare de Săpânța, care au fost numiți comiți probabil datorită relațiilor bune cu Emeric Zápolya. Dintre nobilii locali, au mai fost comiți Petru diacul de Desești și Paul cel Mare de Săpânța, dar lipsa unor informații suplimentare nu îngăduie o continuare a analizei. Documentele disponibile arată că nobilii maramureșeni au acces la funcții doar în cadrul comitatului (vezi ANEXELE I-IV), aproape toți oamenii ai regelui, juzii nobililor și vicecomiții fiind membri ai familiilor din Maramureș. Lipsa unor domenii mai întinse și a unor participări militare mai numeroase a împiedicat ascensiunea elitelor locale. Doar familiile de Dolha și de Iloșva au deținut posesiuni mari. Relieful înalt din Maramureș și numărul mare de nobili au fost factori care au împiedicat formarea unor posesiuni nobiliare de dimensiuni mari. Privilegiile primite de la Matia Corvin reflectă o relație bună, de încredere și sprijin, cu câțiva maramureșeni care l-au slujit în diferite ocazii. Suveranul a știut să aprecieze calitățile militare și să răsplătească credința arătată. Nu sunt consemnate daniile importante, câștigarea favorurilor suveranului reflectându-se printr-o serie de privilegii, scutiri și daniile formate din câteva sate, în special pentru meritele militare. Protecția regelui se reflectă mai ales în acordarea drepturilor de liber-baroni maramureșenilor care s-au afirmat în bătălia de la Baia. Doar în jur de 35 de nobili locali sunt amintiți ca luând parte la campaniile regelui Matia Corvin. Participarea relativ scăzută se explică prin poziția geografică a Maramureșului, departe de principalele

⁷⁴ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 829.

fronturi militare, și prin înființarea armatei profesioniste. Merită evidențiate și raporturile bune ale lui Ambrozie de Dolha, Simion Bizău de Cuhea și Ladislau Mare de Săpânța cu Emeric Zápolya. Legăturile de familiaritate din cadrul comitatului necesită însă o analiză mai amănunțită. Corelarea puterii funciare a nobililor locali cu funcțiile ocupate, cu participarea militară și cu susținerea regalității a fost de un mare folos pentru înțelegerea realităților locale, complexe și adesea mai puțin clare.

Comparația cu nobilimea românească din Banat și Hunedoara-Hațeg relevă o serie de particularități importante ale familiilor maramureșene. Și în aceste două regiuni, funcțiile erau ocupate de nobilii locali⁷⁵. Însă latifundiarii bănățeni, hunedoreni și hațegani s-au remarcat și în posturile-cheie ale regatului, la Curte și la frontiera de sud. Ascensiunea lor s-a datorat și relațiilor mai strânse cu Hunedoreștii. Unii dintre ei au ajuns să stăpânească mari domenii și să fie influenți la vârfurile puterii din regat. Numărul mare de nobili români care s-au afirmat la nivel instituțional a depins și de puterea lor funciară, uneori considerabilă, și de meritele militare. Contribuția lor la luptele purtate de suveran este semnificativ mai mare decât cea a nobilimii maramureșene. Merită amintite contribuțiile familiilor Cârdea, Cândreș de Râu de Mori, de Nădăștia, de Ciula, de Măcițaș, de Mâtnic, de Peșteana etc.⁷⁶. Apropierea de frontiera cu Imperiul Otoman a prilejuit o mai largă participare la expedițiile organizate de puterea centrală. În plus, elita românească din cele două regiuni amintite mai sus a primit o mulțime de privilegii și danii de la Ioan de Hunedoara și de la Matia Corvin, pentru credința arătată și pentru activitatea militară. Familiile nobiliare din cele două ținuturi preponderent românești s-au bucurat de un statut social important și au fost mult mai vizibile la nivelul instituțiilor decât nobilii maramureșeni. Maramureșenii au beneficiat de mult mai puține privilegii, posesiuni și nu s-au bucurat de o protecție regală comparabilă cu cea a nobililor români din celelalte regiuni. Instituțiile tradiționale românești au evoluat în Maramureș într-un mod asemănător cu cele din Banat și Hunedoara-Hațeg, reușind să se adapteze transformărilor politice și sociale.

Situația din Maramureș după moartea lui Matia Corvin (1490) s-a schimbat radical. Schimbările ulterioare reflectă importanța puterii centrale

⁷⁵ Drăgan, *Nobilimea românească*, p. 347-353.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 382-403.

pentru controlarea ambițiilor prea mari ale baronilor și pentru protejarea intereselor nobilimii mici și mijlocii. În timpul Jagelonilor, puterea regalității a slăbit mult și marii nobili au ajuns să domine instituțiile regatului. Magnații au revendicat posesiunile nobililor mici și mijlocii, abuzând de puterea lor. În Maramureș, familiile Pogány de Cseb, Perény și Drágfi au dobândit mari proprietăți și au intrat în conflict cu familiile maramureșene. În 1492 a avut loc o răscoală a elitei locale, iar la evenimentele din 1514 a luat parte aproape întreaga nobilime maramureșeană. Numai starea de nemulțumire din cadrul comunităților locale poate explica numărul mare de nobili care s-au alăturat mișcării conduse de Gheorghe Doja. După 1514, puterea în comitat a continuat să se afle în mare parte în mâinile unor baroni unguri.

Cercetarea de față trebuie continuată și aprofundată pentru o mai bună înțelegere a unor aspecte prea puțin analizate mai sus. Mi-am propus să trasez câteva repere pentru cercetările viitoare, care vor trebui să examineze în detaliu complexele relații de familie și de putere din cadrul comitatului, legăturile cu magnații epocii, întinderea posesiunilor nobililor mici din Maramureș, alte contribuții la expedițiile militare ale lui Matia Corvin și implicarea reginelor Ungariei în viața comunităților locale. Secolul al XV-lea și al XVI-lea în Maramureș rămân în mare parte necunoscute cercetătorilor români și necesită analize mai ample, care să surprindă viața elitei din zonă și implicarea ei în structurile instituționale ale Ungariei. Studiile viitoare vor trebui să abordeze acest subiect cu detașare și relevanță, fără acel patos naționalist care nu face decât să deformeze imaginea noastră despre parcursul istoric al nobilimii maramureșene.

MARIAN HORVAT

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

SOME GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING THE ROMANIAN NOBILITY IN MARAMUREȘ COUNTY DURING KING MATTHIAS' REIGN (1458-1490)

Abstract

The present study aims to highlight the general characteristics of the Romanian nobility from Maramureș during the reign of Matthias Corvinus (1458-1490), by examining the most important noble families from

Maramureș, the offices held by them, their properties, their contribution to the military expeditions of the king, the privileges received from the sovereign, the evolution of the local institutions linked to the life of the elites and the frequency of the use of the ethnonym *Romanian*. The comparison with the situation of the nobility from the Banat and Hunedoara-Hațeg helps understanding the characteristics from Maramureș and placing the local nobility into the political and social setting of the kingdom. Identifying the individuals who held offices in Maramureș and the references about the survival of the Romanian institutions helps acknowledging their social status and the process of adapting to the structural transformations in the realm. Verifying the assertions of Romanian historians who wrote about the subject is another purpose of the present analysis.

Keywords: local elite, social status, Romanian institutions, the acknowledgment of the nobility, royal protection.

ANEXA I. Oameni ai regelui (*homines regii*)

1401 - Ioan de Ilișua

1405 - Filip de Sarasău, Alexandru de Sarasău

1406 - Bricțiu de Kis-Dobron, Nicolae, fiul lui Ioan de Ferești, Ștefan, fiul lui Bud de Budești, Alexandru de Lipcenii

1407 - Panc de Crăciunești, Leuca Codrea din Vad

1408 - Ioan de Ilișua, Gheorghe de Ilișua

1409 - Ștefan de Uglea, Ioan de Slatina

1410 - Ioan de Ilișua, Gheorghe de Ilișua, Ladislau, fiul lui Fabian de Orozy, Ștefan Nan de Ilișua

1411 - Membrii ai familiei de Bedeu, dintre care Alexandru de Bedeu, Ioan de Ilișua, Sandrin de Lipcenii, Gal de Guth, Gheorghe de Ilișua, Petru Danciu de Bedeu

1412 - Ioan de Ilișua, Ștefan Nan de Ilișua, Grigore de Bedeu

1413 - Ilie de Velete

1414 - Andrei de Vadu Izei, Gheorghe de Ilișua

1415 - Gorzo, fiul lui Dobrozlo de Ferești, Grigore de Lipcenii

- 1416 - Gheorghe de Ilișiu, Nicolae de Comlăuș, Ștefan de Comlăuș, Ieremia de Comlăuș
- 1417 - Gheorghe de Ilișiu, Nicolae de Comlăuș, Sandor de Comlăuș, Ilie de Bilca, Ieremia de Comlăuș, Laurențiu de Bath, Gal de Guth, Ștefan Nan de Ilișiu, Crăciun de Ilișiu, Nicolae de Ilișiu
- 1418 - Ioan de Ilișiu, Andrei de Uglea, Andrei Codrea din Vad, Toma de Egri, Ioan de Sarasău, Erasm de Haraszthy, Ieremia de Comlăuș, Nicolae de Comlăuș, Nicolae de Ilișiu
- 1419 - Nicolae de Ilișiu, Foris de Peterd, Ieremia de Comlăuș, Nicolae de Comlăuș, Ioan de Ilișiu, Andrei de Vadu Izei, Ivașcu de Bedeu
- 1420 - Francisc de Velethe, Ladislau de Velethe
- 1424 - Ștefan de Bedeu, Petru de Săpânta, Ioan de Sarasău, Gheorghe de Lipceni
- 1425 - Dragoș de Valea Iepii
- 1426 - Vanc de Slatina
- 1427 - Ivan, zis Gherheș de Oncești
- 1430 - Ivașcu de Bedeu, Ivanca de Giulești
- 1431 - Petru Gherheș de Sarasău, omul palatinului
- 1435 - Popșa Vana, Gorzo de Bilca, Vanc de Slatina, Danciu de Sarasău
- 1436 - Danciu de Sarasău
- 1437 - magistrul Dionisie de Alba, omul palatinului
- 1438 - Popșa Vana
- 1440 - Luca de Kevesligeth, omul palatinului
- 1442 - Sandrin de Sarasău
- 1444 - George Petru Man de Șieu
- 1449 - Lațcu de Crișănești
- 1450 - Ladislau de Crișănești, omul guvernatorului, Bențe de Crișănești, Vlașin de Bârsana, omul palatinului, Vlașin de Bârsana, omul regelui, Lazăr de Budești, Bogdan de Ieud, Alexandru Balea de Ieud
- 1451 - Vasile Crăciun de Ilișiu, Simon Bizău de Cuhea, Ioan Diacul de Dragomirești, omul guvernatorului, Elye de Bilca, omul guvernatorului
- 1452 - Vasile Crăciun de Ilișiu
- 1456 - Ivașcu de Ieud, Gheorghe Fițe de Giulești, Ioan Banc de Sarasău
- 1457 - Vasile Crăciun de Ilișiu, Andrei de Iloșva, Gheorghe de Ilișiu

- 1458 - Gheorghe de Ilișiu, Ioan de Apșa, Bogdan de Zoway, Ioan de Lipceni, Andrei de Iloșva, Bogdan de Neagova, Mihai de Petrova, Turcuș Ioan de Dragomirești
- 1459 - Gheorghe de Ilișiu, Andrei de Iloșva, Vasile Crăciun de Ilișiu, Negrea de Slatina, Simon de Cuhea, Ioan de Cuhea, Ștefan de Bilca, Petru Nan de Slatina, Simon de Sarasău, Gheorghe de Șieu
- 1460 - George, diacul de Sighet, Andrei de Iloșva, Gheorghe de Ilișiu
- 1462 - Ioan de Farnas, Ivan Deac de Dragomirești
- 1463 - Andrei de Bilca, Sandorin de Bilca, Stanislau de Bilca, Ioan Deac de Dragomirești
- 1465 - Toma de Bedeu
- 1466 - Mihai de Petrova
- 1468 - Ștefan de Bilca, Mihail Pârvu de Dragomirești, Ioan de Cuhea
- 1469 - Nicolae de Bedeu
- 1470 - Nicolae de Bilca, Ioan de Sarasău, George Fițe de Giulești, George Gostolea de Berbești
- 1471 - Dunca de Șieu, Giula, fiul lui Mihail Fițe de Giulești
- 1473 - Mihai de Bilca, Ioan Coroi de Budești, Mihail, fiul lui Ștefan de Lipceni, Dumitru, fiul lui Mihail Fițe
- 1475 - Balc de Comlăuș, Dumitru de Iloșva, Dancu, fiul lui Petru Nemeș de Oncești
- 1476 - Ștefan de Bilca, Dumitru de Giulești, David, preot român, Dumitru de Iloșva, Balc de Comlăuș, Lazăr de Domnești
- 1479 - Petru Șteț de Berbești, Mănăilă de Berbești, Dan de Oncești, Iuliu de Giulești
- 1480 - Sandrin, fiul lui Ioan de Bedeu, Luca de Ferești, Simon de Budești, Mihail Bot de Botiza
- 1483 - Andrei de Sasvar
- 1484 - Lucaciu de Comlăuș, Petru de Bilca
- 1485 - Andrei de Mara, Simon de Uglea, Mihai de Voinești, Alexandru Rișco de Drăgoiești, Grigore de Săpânța
- 1486 - Mihail Kis de Dragomirești, Danci Turcuș de Dragomirești
- 1487 - Petru Nan de Slatina
- 1488 - George Mănăilă de Berbești

- 1495 - Ion de Bilca, Ladislau de Lipceni, Gheorghe de Lipceni, Petru Nan de Slatina
- 1496 - Ioan de Dolha
- 1499 - Petru Nan de Slatina
- 1500 - Ioan de Voinești

ANEXA II. Comiți

- 1408 - Petru de Peren
- 1410 - Petru de Peren
- 1439 - Franko de Tallovac
- 1441-1445 - Ioan de Hunedoara și Nicolae Ujlaki
- 1442 - Iacob Delbene
- 1442 - Andrei de Thar
- 1444 - Andrei de Thoss și Petru de Bellyen
- 1445 - Petru Zoway
- 1445-1449 - Ioan Căndreș de Râu de Mori
- 1450 - alesul Odwardus
- 1451-1453 - Mihai de Peșteana
- 1453 - Chindriș de Malamviz
- 1457 - Odoardo Maninio din Florența
- 1457 - Ladislau de Wpor
- 1457-1462 - Mihai de Peșteana
- 1458 - Ladislau de Wpor
- 1465 - Simion Bizău de Cuhea și Ladislau Mare de Săpâța
- 1467 - Pavel Chinezul
- 1468 - Vasile, *literatus* de Kezy, comite al cămării de sare
- 1469 - Petru Dej de Timișel
- 1474 - Ladislau cel Mare de Săpâța și Paul cel Mare de Săpâța
- 1479 - Petru diacul de Desești, comite al cămării de sare
- 1480 - Petru de Desești
- 1481 - Michael Bároth
- 1493 - Bernardino Monelli din Crema, comite al cămării de sare
- Înainte de 1494 - Sigismund Pogan
- 1499 - Ioan Tarța
- 1500 - Matei Thukaroveczky, cămăraș

1500 - Sigismund Pogan, comite al cămării de sare

ANEXA III. Vicecomiți

- 1404 - Radul de ?
- 1413-1414 - Stanislau și Giurgiu de Dolha, castelani de Hust
- 1414-1416 - Stanislau de Dolha
- 1419 - Andrei Bano și Ladislau de Kemeche
- 1423 - Andrei, zis Bano de Luchca, Andrei de Guth și Mihail de Kemeche
- 1426 - George Dachow
- 1431 - Mathia Barri
- 1439 - Grepiole de Lak
- 1442 - Ambrozie de Dolha
- 1445-1449 - Ioan Căndreș de Râu de Mori, castelan de Hust
- 1450 - Ladislau și Petru, castelani de Hust
- 1450(?) - Nicolae de Zeredahely
- 1457 - Valentin Zakay și Bartolomeu Neag
- 1465 - Ladislau de Thathy
- 1468-1474 - Ioan de Domnești și Laurențiu Literatus
- 1471 - Simon Bizău de Cuhea
- 1474 - Ladislau Mare de Săpânta și Pavel Mare de Săpânta
- 1475 - Mihai Mare de ? și Paul cel Mare de Săpânta
- 1480 - Valentin Nagh, castelan la Rona
- 1481 - Ștefan Sabo
- 1484 - Toma Vass, castelan de Rona
- 1487 - Ștefan, castelan de Hust, Ioan, castelan de Rona
- 1487-1488 - Giula Fiță de Giulești
- 1488 - Ambrosie, castelan de Rona și Gyvficza
- 1490 - Andrei de Mara
- 1490 - Giula Fiță de Giulești
- 1490 - Andrei de Criciova
- 1474 - Ladislau Mare de Săpânta
- 1475 - Mihai Mare de Săpânta
- 1484 - Toma Vass, castelan la Rona
- 1490 - Andrei de Mara

- 1493 - Juon Monchajo
- 1494 - George Horvath și Ladislau Komani
- 1498 - Balthasar Kereki și Toma cel Mare

ANEXA IV. Juzi ai nobililor (*judicem nobilium*)

- 1421 - Ivașcu de Bedeu
- 1423 - Nan de Giulești, Andrei de Vadu Izei, Mihail de Sarasău, Stanco de Bedeu
- 1426 - Ioan de Virișmort, Ivanca de Giulești, Mihail Gostolea de Ferești, Mihail Korpa de Apșa de Jos
- 1430 - Ivanca de Giulești
- 1431 - Danci Andrei, Mihail Ugl, Kosztuly, Ivan
- 1431 - Mihai Stan de Slatina
- 1432 - Filip Dunca de Șieu, Bud Fița de Giulești, Andrei Banc de Sarasău și Ioan Micloș de Bedeu
- 1437 - Danciu de Oncești
- 1437 - Ivan Banc I de Sarasău
- 1442 - Ștefan Bud de Budești, Nan Pop de Giulești, Mihai Nan de Slatina și Codrea Ardeu de Uglea
- 1444 - Petru de Săpânța, Petru Gherheș de Sarasău, Ivan Banc I de Sarasău și Mihai Gostoia de Ferești
- 1449 - Vasile de Bârsana, Mihai zis Nan de Slatina, Ștefan Gherheș de Sarasău și Codrea Ardeu de Uglea
- 1450 - Ioan Banc I de Sarasău, Danciu de Oncești, Ioan Gostolea de Ferești și Ivașcu de Bedeu
- 1450 - Alexandru Balea de leud
- 1453 - Mihail de Uglea, Petru Gherheș de Sarasău, Ioan Nemeș de Oncești și Sandrin Balea de leud
- 1457 - Petru Gherheș de Sarasău, Ladislau de Slatina, Mihail de Vadu Izei și Mihail Fiță de Giulești
- 1458 - 1458 - Mihai de Petrova
- 1464 - Ștefan de leud
- 1465 - Mihail de Crișănești, Nicolae de Bedeu, Mihail Fiță de Giulești și Ioan Nemeș de Oncești
- 1465 - Ioan Nemeș, Mihail Fițe, Nicolae de Bedeu, Mihail Stoica

- 1468 - Laurențiu Vasile de Bârsana, Alexandru de Desești, Ladislau de Slatina și Mihai cel Lung de Săpânta
- 1471 - Vlașin de Bârsana, Mihail Nan de Slatina, Mihail Stoica de Crișănești și Gostolea de Ferești
- 1474 - Sandrin Balea de leud, Mihail Fițe de Giulești, Petru Nan de Slatina și Petru Tivadar de Săpânta
- 1475 - Ilie Danciu de Oncești, Simion Gherheș de Sarasău, Bogdan de Neagova și Dumitru Perșe alias Pârja Fițe de Giulești
- 1481 - Giula Fiță de Giulești, Ioan Banc II de Sarasău, Bogdan de Neagova și Mihail de Dragomirești
- 1484 - Ioan Banc II de Sarasău, Ilie Danciu de Oncești, Petru Teodor de Săpânta și Giula Fiță de Giulești
- 1488 - Lazăr Balea de leud, Ioan Radu de Criciova, Cozma Teodor de Apșa de Mijloc și Simion de Uglea
- 1490 - Ioan Banc II de Sarasău, Toma de leud, Dumitru Perșa (Fiță) de Giulești și Petru Nan de Slatina
- 1493 - Vancea Dan de Oncești
- 1494 - Ioan Banc II de Sarasău, Lazăr Balea de leud, Mihail de Bedeu și Vancea Gheorghe de Oncești
- 1498 - Giula Fiță de Giulești, Petru Nan de Slatina, Ioan Gherheș de Sarasău și Dan de Oncești

ANEXA V. Cnezate

- 1405 - cnezatul Cosău
- 1412 - cnezatul satelor românești Lipce și Hernicești
- 1419 - cnezatul de Negiva
- 1419 - cnezatul de Dolha
- 1419 - cnezatul de Rotunda și Cușnița
- 1419 - cnezatul de leud
- 1444 - cnezatul de Sarasău
- 1445 - cnezatul Vișeului
- 1447 - cnezatul de Cuhea
- 1453 - cnezatul Valea Vișeului
- 1453 - cnezatul de Cuhea

- 1453 - cnezatul de Săcel
- 1453 - cnezatul de Moisei
- 1454 - cnezatul de Cuhea
- 1458 - cnezatul de Cuhea
- 1464 - cnezatul de Cuhea
- 1466 - cnezatul de Seliște
- 1468 - cnezatul Moisei
- 1475 - cnezatul de Erdeud
- 1475 - cnezatul de Stanfalva
- 1485 - cnezatul de Talabor

ANEXA VI. Cnezi

- 1405 - cnezul de Slatina
- 1406 - fiii cnezului Dragoș Feir
- 1444 - cnezul de la Brebu al lui Petru Gherheș de Sarasău
- 1451 - cnezi de Dolha (*keneziorum Valachicalium*)
- 1453 - cnezii Petru Mandra și Nan de Vișeu
- 1453 - fiii cnezului Mihai
- 1454 - cnezul Simon de Cuhea

ANEXA VII. Voievozi (cu titlu onorific după Drag)

- 1398-1400 - voievodul Drag
- 1404 - voievodul Balița
- 1411 - fiii voievodului Ioan, Ioan de Dolha, Stanislau, fiul lui Ioan de Dolha, Ioan, fiul lui Sandrin de Nireș
- 1411 - Ioan din Rozavlea
- 1413 - fiii voievodului Gheorghe
- 1429 - voievodul Codrea
- 1430 - răposatul Ioan de Rozavlea
- 1435 - voievodul Ștefan
- 1447 - Voievozii Ștefan și Ioan, fiii lui Iuga de Cuhea
- 1450 - Mihail de Ialova, fiul voievodului
- 1450 - Mihail de Dolha, fiul voievodului
- 1451 - Ioan de Szentmyclos

- 1451 - voievod martor la introducerea unor nobili maramureșeni în stăpânirea unor sate
- 1451 - Mihail voievodul
- 1456 - Mihail de Rozavlea
- 1459 - Voievodul Bâlc din Vad
- 1463 - Ioan de Zenthmiklos
- 1463 - Mihail Vaida de Dolha
- 1475 - Dragomir de Dragomirești
- 1475 - Ladislau, voievodul de Stanfalva

ANEXA VIII. Mențiuni ale unor nobili sau cnezi, explicit numiți *români*

- 1419 - *Ioannis Volachi de eadem Dolha*, Petru și Nicolae, fiul lui Sandrin
- 1419 - fiii români ai lui Mihail de Ialova
- 1419 - Valentin *Volahi*, fiul lui Teodor de Ieud
- 1419 - Nicolae, fiul lui Sandrin de Dolha
- 1430 - Mihail *dicto Gerhes Wolacho* de Sarasău
- 1439 - Ioan de Uglea, cu frații și rudele sale, primesc moșia strămoșească în aceleași condiții ca celelalte moșii românești din Maramureș (*more ed ad instar ceterorum Valachorum in dicto comitatu Maramorosiensis possessiones habentium*)
- 1442 - Ștefan și Mihai, fii lui George Panc *Volahorum* de Crăciunești
- 1451 - cnezi români de Dolha
- 1469 - singura dată în secolul al XV-lea, în Maramureș, când apare sintagma nobil valah, Ostaș (*quendam nobilem Valahum Ozthas vocatum*)⁷⁷
- 1476 - David, preot român și *homo regius*
- 1485 - preotul Laurențiu, Petru și Luca de Talabor
- 1486 - nobilii români (*fidelium nostrorum Wolahorum*) Ioan Vlad, Nicolae, Teodor și Nichita de Săliște, românul Ioan Kis, fiul lui George de Săliște
- 1486 - Gostolea și Ioan, fiul lui, de Săcel

⁷⁷ Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene*, p. 695.

